

A jogos védelem veszélyei

Határsértők

Megtorló nem lehet, szóbeli cselekmények ellen „nem vethető be” – mondta ki a Kúria a jogos védelemről az új szabályok kapcsán, melyek szakértők szerint időnként tragikus helyzetekhez vezethetnek.

MTI / SÓÓS LAJOS

A SZÁNTAI-PER TÁRGYALÁSA A FŐVÁROSI ÍTÉLŐTÁBLÁN. Leültették, felmentették

„**K**I MAGÁT IGAZSÁGOSAN VÉDELMEZVÉN, valakit megöl, nem lehet gyilkosnak ítélni” – a II. József idejéből származó, 225 éves mondat is jelzi, a jogos védelem körüli vita örök a büntetőjogászok számára. A magyar disputát az új, még tavaly megszavazott, ám csak most július elején hatályba lépett büntető törvénykönyv (Btk.) indította el ismét, az ugyanis a korábbinál jóval szélesebb körben ismeri el a jogos védelmi helyzetet. A koncepcionális váltás arra szorította a Kúriát, hogy a minap jogegységi határozatban fejtsse ki álláspontját. Korábban is létezett hasonló célú irányelv, de azt ki kellett dobni, mert az újrafogalmazott Btk. új értelmezést kívánt meg.

Alapvetően forgatta fel ugyanis a jogos védelem évtizedek óta rögzült szabályait az, hogy idén júliustól megdönthetetlen törvényi vélelmek írnak le olyan eseteket, amelyekben a támadást automatikusan úgy kell minősíteni, hogy az élet kioltására is irányul. És ebből az következik, hogy az ilyenkor védekezőt semmiképp „nem lehet gyilkosnak ítélni”. Az új Btk. három ilyen, úgynevezett szituációs jogos védelmi helyzetcsoporthoz ismer: a személy elleni támadásokat, a lakásba, illetve az ahhoz tartozó „be-

kerített helyre” való jogtalan behatolást (lásd Szigorváltozatok című írásunkat).

a jogtalan támadás kockázatát az elkövető viselje

Az első kettő széles körű: akár a támadó(k) életének kioltásával is megvédheti magát valaki, ha éjjel vagy fegyveresen, illetve felfegyverkezve, vagy csoportosan rontanak rá, avagy így hatolnak be jogtalanul a lakásába. A „bekerített hely” – a gyakorlatban például egy családi ház kertje – védelmében viszont csak a fegyveres támadó ölhető meg legálisan.

A törvényalkotási fordulatot annak az elvnek a kőkemény érvényesítése

Szigorváltozatok

1978: felmentő körülmények

Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges. Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét azért lépi túl, mert azt ijedtségből vagy menthető felindulásból képtelen felismerni.

2009: védelmi eszközök

Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges. Nem büntethető az sem, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból túllépi. A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.

Nem büntethető, aki a saját, illetőleg a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzéséhez szükséges védelmi eszközt alkalmaz, ha az az élet kioltására nem alkalmas, és annak folytán a jogtalan támadó szenved sérelmet, továbbá ha a védekező a sérelem elkerülése érdekében mindent megtett, ami tőle az adott helyzetben elvárható volt.

2013: törvényi vélelmek

Nem büntetendő annak a cselekménye, aki a saját, illetve a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzése céljából telepített, az élet kioltására nem alkalmas védelmi eszközzel a jogtalan támadónak sérelmet okoz, feltéve, hogy mindent megtett, ami az adott helyzetben elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.

Nem büntetendő az a cselekmény, amely a saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna,

- ha azt személy ellen éjjel, fegyveresen; felfegyverkezve vagy csoportosan követik el,
- ha az jogtalan behatolás a lakásba éjjel, fegyveresen; felfegyverkezve vagy csoportosan,
- ha az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás.

Nem büntethető, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl. A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.

hozta meg, hogy a jogtalan támadás kockázatát az elkövető viselje. Az utóbbi évtizedekben erre egyre inkább hajlott a bírói gyakorlat, ám minden esetet külön-külön vizsgáltak abból a szempontból, hogy a támadás élet ellen irányult-e. A Kúria-előd Legfelsőbb Bíróság (LB) mentette csak fel például a kilencvenes években azt a férfit, aki saját hálószobájában az éjszakai „látogatói” egyikét lelőtte, mert a nála lévő mobiltelefont fegyvernek nézte, mozdulatát pedig fenyegetőnek tekintette. A vádlott előtte még hat év börtönt kapott, mert a törvényszék úgy ítélte meg, jogos védelmi helyzetben volt ugyan, de a szükséges mértékét túllépte. A jelzésértékű LB-döntés viszont méltányolhatónak mondta ki a vádlott ijedtségét. A változásokat az is jelezte, hogy a támadóra lövő s emberölés kísérletével elítélt Szántai Attilát hét év letöltése után perújítás révén mentették fel tavaly.

A mobiltelefonoshoz hasonló eset ma már nem jutna idáig: az új Btk. alapján az első pillanattól nyilvánvaló, hogy az éjszakai behatoló célja büntetőjogi értelemben az élet kioltása, tehát a gyilkos védekezés is jogszerű. Tisztázott az is,

mi a csoportos elkövetés (három agresszor kell hozzá), mit jelent a fegyveresen (vagyis például lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy azok utánzatával) végrehajtott támadás, mit takar a felfegyverkezve szó (élet kioltására alkalmas eszköz tartású támadási céllal). A való élet fordulatai persze előre szinte kitalálhatatlannak, a Btk. kritikusai egyebek mellett épp azt rótták fel, hogy törvényben „diktált” a szituáció megítélése, nem pedig minden körülmény alapos bírósági mérlegelésén alapul a minősítés. Mindenesetre a Kúria néhány típusesetet értékelt, leszögezve például, hogy a lakásba beengedett, de onnan felszólításra sem távozó személy elleni fellépéskor nem alkalmazható az új szabály. Elképzelhető például, hogy a kerti behatoló nem fegyveres, ám például vadászpuskának nézhető tárgy van nála, az efféle szituációban, amit vélt jogos védelmi helyzetnek neveznek, a főbírák szerint a tévedés szabályait kell alkalmazni, ez pedig éppen úgy büntetőséget kizáró ok, mint a jogos védelem.

Vannak persze nyilvánvaló esetek is: továbbra sem jogos védelmi helyzet az, ha valaki megtorlásszerűen lép fel, pél-

dául a kertjébe fegyveresen behatolót üldözés közben akkor lövi hátba, amikor az már az utcán jár, a fegyverét eldobta (miközben „azonnal”, a bekerített hely védelmében még legálisan lelőhetette volna). Kérdés még maradt bőven. Jó részükre a bírói gyakorlat ad majd választ. Néhány fogalom nincs köbe vésve, de van kialakult értelmezése (például hogy mi számít éjjelnek), míg mások – így mondjuk a közérdek – tartalma változóbb.

Az új szabályok bírálói részint attól tartanak, hogy az előírásokat félreértelmezik a polgárok, s ez az emberölések számának növekedéséhez, az erőszak terjedéséhez vezet, hiszen bizonyos esetekben már egy magánlaksértőt is büntetlenül meg lehet ölni. Tapasztalat erre értelemszerűen még nincs, ám korántsem biztos, hogy az összefüggés ilyen egyértelmű. A korábbi évtizedekben a támadó előli kitérést írta elő főszabályként a törvény, négy éve viszont nincs ilyen regula, mégsem ugrott meg az efféle konfliktusokban elkövetett gyilkosságok száma. Nyilvánvalóan előre felvázolható kritikus helyzetek, amelyekben tragédiához vezethet a félreértelmezés (éj- ▶

MEGJELENT!

KERESSE
A BENZIN-
KUTAKNÁL ÉS A
NAGYOBB ÚJSÁG-
ÁRUSOKNÁL!

Az ellenzéki együttműködés buktatói

Nincs másik

Aligha tudnak megállapodni a „rezsiváltó” ellenzékiek augusztus végéig, bármennyire kényszer is az egyezés.

BAJNAI GORDON A FELCSÚTI BUSZTÚRÁN. *Ki tart vele?*

VISSZASÍRHATJÁK MÉG az ellenzékiek, hogy a Fidesz által erőltetett előzetes választási feliratkozásból nem lett semmi. A kormánybuktatást tervezők által folyamatosan támadott – Áder János államfő beadványa nyomán az Alkotmánybíróság által megsemmisített – választási regisztráció nem azért maradt ki az alaptörvény ikszedik módosításából, mert a kormánypárt belátta, hogy annak bevezetésével csorbulna a demokrácia. Hanem mert a felmérésekből fehéren-feketén kiderült: még a törzsszavazóit sem tudta meggyőzni a regisztráció szükségességéről, és a Fidesz-szimpatizánsok egy része a hivatali procedúra esetén inkább távol maradt volna az urnáktól.

Ott maradt viszont a 2014-es választásokra érvényes új szabályok között a kizárólag az ellenzék számára hátrányos egyfordulósítás. Ez megegyezési kényszerbe hozta a plurális demokrácia híveit, mert a legnagyobb haszonnal, azaz mandátumszámmal az a megoldás kecsegtet, ha – a politikai különbségek dacára – minden egyéni körzetben közös jelöltet indítanak. Csakhogy

az élet nem matematika; nem tudni, hogyan reagálnának a választók a fogvicsorgatva összetakolt ellenzéki egységre.

A kormánnyal elégedetlen, ám meglehetősen heterogén szavazóbázis egységesítése önmagában is kockázatos vállalkozás, hisz a Gyurcsány Ferenc DK-jától Mesterházy Attila MSZP-jén keresztül a Bajnai Gordon fémjelzte Együtt-PM-ig tartó választási szövetségben mindig lesz valaki, akit a másik párt támogatója nem szívesen lát. Sok esély nincs is arra, hogy a baloldali ellenzéki együttműködésben részt vevők az általuk meghatározott augusztus végi határidőig létrehoznák azt az ideális választási konglomerátumot, amire a kormányváltást kívánó, de „messsiást” az ellenzéki kínálatban egyelőre nem találó választók többsége vágyik, és amely képes lenne megtörni a kormánypártok népszerűségének a közvéleménykutatásokban is megmutatózó hegemoniáját.

Alig telt el egy hét az MSZP és az Együtt közti egyeztető tárgyalásokból, egyre inkább úgy tűnik, már nem is lesz olyan

► szaka nem támadó lép a lakásba, hanem hazasettenkedő családtag, vagy épp egy vadász baktat át valakinek bozóttal bekerített falusi udvarán). Ez aligha írható azonban pusztán az új szabályok számlájára, sokkal inkább arra az érzésre, hogy „ha nem védem meg magam, nem véd meg senki”. A Kúria iránymutatásként mindenestre leszögezte, hogy büntethető az, akiből ijedséget, indulatot nem váltott ki a támadás, ugyanakkor az annak elhárítására alkalmas módot tudatosan „félretette”, és a súlyosabbat választotta (ilyen lehet, ha valaki nappal a nem fegyveres támadóját hidegvérrel lelövi, ahelyett hogy riasztólövessel megfutamítaná).

Van tisztázandó részlet a nem törvényi vélelemmel szabályozott „rég” előírások kapcsán is. A Kúria megerősítette: a védekezés azért jogos, mert a támadás jogtalan, ám utóbbinál a jogos védelem kimondásához az is kell, hogy a támadás „közvetlenül fenyegető” legyen, reálisan lehessen attól tartani, hogy „azonnal vagy igen rövid időn belül” megkezdődik. A főbírák kimondták továbbá: a jogos védelem korlátozza, hogy „verbális cselekményekkel” szemben nem vehető igénybe, illetve a támadás kiprovokálása megfosztja a védekezőt a jogszerűségtől, s javak elleni, közvetlen erőszak nélküli cselekmény elhárítása (egy padon felejtett táskák ellopásának megakadályozása) a támadó életének kioltását „általában nem eredményezheti”.

Kérdés persze, hogy a cizellált jogi fejtegetést mennyire „hallják meg” a közbiztonságra áhítozó polgárok. Nyilvánvalóan egyértelműbb útmutatást adott például Répássy Róbert igazságügyi államtitkár, amikor májusban a parlamentben kifejtette, hogy „a jogos védelem tekintetében a kormány a legszélesebbre tágította a védekező lehetőségét: a legvesélyesebb támadások esetén mérlegelés nélkül védekezhet a megtámadott. Ezzel a támadó oldaláról az áldozat, a sértett oldalára áll a törvény.” A módosítás ügyében egyébként elég széles egyetértés alakult ki a Házban a tavalyi Btk.-vitában, még ha a Jobbik – szokás szerint – kevésnek találta is a bűnözők elleni szigor, az MSZP pedig a szituációs jogos védelmi szabályokat tekintette „parttalanak” amiatt, hogy a vagyonsvédelem érdekében is megengedik az élet kioltását. Volt szakértő, aki erről sokkal élesebben fogalmazott: Tóth Mihály egyetemi tanár a Büntetőjogi Szemlében tavaly úgy minősítette, hogy „jogállamban igazolhatatlan”. ■ **JUHÁSZ GÁBOR**